

INSTITUTE, ORGANIZACE A SPOLKY

- kulturní sektor = pestrá oblast, zahrnuje široké spektrum rozmanitých aktivit
- veřejné provozování - mohou organizovat jak jedinci, tak za tímto účelem zřízené organizace a sdružení
- instituce musí být legislativně ukotveny = dle našich právních předpisů
- právní systém ČR nabízí pro oblasti kultury a umění celou řadu možností působnosti příslušných organizací:
  - komerční
  - nezisková sféra
- členění organizací a sdružení na základě právní subjektivity = vymezuje mj. i možnosti fungování a financování těchto organizací

Právní formy organizací působících v oblasti kultury a umění

- v České republice v oblasti kultury a umění → různé subjekty,
- k provozování činnosti → využívají různé právní formy vycházející z naší legislativy
- kulturní subjekty lze rozdělit různě → základní východisko členění = dle účelu tvorby zisku:

1) Neziskové organizace = subjekty, které nejsou zřizovány za účelem zisku

a) *státní neziskové organizace* – příspěvkové organizace

b) *nestátní neziskové organizace* – soukromoprávní organizace zakládané soukromými subjekty

2) Komerční (ziskové) organizace = kulturní instituce zřizované podnikateli a subjekty za účelem zisku

1) Neziskové organizace

Neziskový sektor = součást každé vyspělé země!

- ukazatel rozvinutosti občanské společnosti = ovlivňují veřejné mínění a přispívají ke společenským změnám
- zakládány za účelem uspokojení konkrétních potřeb občanů a komunit
- nabízejí určité spektrum služeb, které nedokáže zajišťovat trh a ziskový sektor
- u nás v oblasti kultury převažují

- nejsou zřizovány za účelem zisku X svou činností mohou a mají jistý zisk generovat (musí ho vložit zpět do rozvoje v rámci poslání)
- vždy určitý segment oblasti kultury a umění → slouží k realizaci veřejné kulturní služby (např. provozování divadla, organizace hudebního festivalu nebo vydávání knih)

Dělení neziskových organizací

a) *státní neziskové organizace (veřejnoprávní) – příspěvkové organizace*

- příspěvkové organizace zřizované státem (Ministerstvem kultury ČR)
- příspěvkové organizace zřizované územně samosprávným celkem (obec, město nebo kraj)

b) *nestátní neziskové organizace („non-governmental“)* – soukromoprávní organizace zakládané soukromými subjekty, fungující bez jakéhokoli vlivu státu

- spolky (dříve občanská sdružení)
- obecně prospěšné společnosti
- nadace a nadační fondy

a) Státní neziskové organizace – příspěvkové veřejnoprávní

Příspěvkové organizace

- tzv. veřejné ústavy = organizace veřejnoprávního charakteru
- zakládány a zřizovány nikoli za účelem dosažení zisku, ale především k plnění specifických veřejných služeb, jejichž zabezpečení není z ekonomických důvodů zajímavé pro soukromý sektor
- zaměřeny na činnosti, jejichž rozsah, struktura a složitost vyžadují samostatnou právní subjektivitu právnické osoby

Financování:

- ze zákona mají právní nárok na každoroční poskytnutí provozní dotace (prostředky přerozdělené z veřejných financí) od svého zřizovatele
- výše příspěvku stanovována na základě předložených plánů činností, výsledků činnosti za minulý rok a návrhu rozpočtu na příští rok
- hospodaří rovněž s příjmy z vlastní hlavní činnosti (stanovena zřizovací listinou) + peněžní fondy
- mohou se ucházet o nejrůznější dotace z jiných veřejných rozpočtů (musí splňovat dotační podmínky)
- mohou získávat prostředky z vedlejších činností (vymezeny ve zřizovací listině) = použít ve prospěch hlavní činnosti organizace.

Zřizované státem = Ministerstvo kultury ČR (MKČR)

- § 54 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích = status právnické osoby (v právních vztazích vystupují svým jménem a na svou odpovědnost)
- státní příspěvkové organizace → pod Ministerstvo kultury
- do roku 2002 → zřizovalo zhruba 80 kulturních příspěvkových organizací
- pak transformace modelu → některé instituce převedeny pod kraje a obce
- MKČR → ponechalo si jen významné organizace národního charakteru a instituce plnící důležitou roli v péči o kulturní dědictví ČR
- ředitelé jmenováni ministerstvem
- příspěvkové organizace nemají statutární orgány (správní a dozorčí rada)
- finanční zdroje → přidělovány z rozpočtové položky MKČR
- nemají způsobilost vlastnit majetek, jen příslušnost hospodařit s majetkem státu

MKČR spravuje příspěvkové organizace – rezortní instituce:

<https://www.mkcr.cz/rezortni-institute-76.html>

1. Památky

- Národní památkový ústav

2. Muzea

- Husitské muzeum v Táboře
- Moravské zemské muzeum Brno
- Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě
- Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi
- Muzeum romské kultury v Brně
- Muzeum skla a bižuterie Jablonec nad Nisou
- Muzeum umění Olomouc
- Národní muzeum Praha
- Národní technické muzeum Praha
- Památník Lidice
- Památník národního písemnictví Praha
- Památník Terežín
- Slezské zemské muzeum Opava
- Technické muzeum v Brně
- Uměleckoprůmyslové museum v Praze
- Národní muzeum v přírodě Rožnov pod Radhoštěm

3. Galerie

- Moravská galerie v Brně
- Národní galerie v Praze

4. Knihovny

- Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana
- Moravská zemská knihovna v Brně
- Národní knihovna ČR

5. Divadlo a hudba

- Česká filharmonie
- Institut umění – Divadelní ústav
- Národní divadlo Praha – rozpočet 2020 – 1,29 mld./dotace 900 mil.
- Pražský filharmonický sbor

6. Ostatní

- Národní filmový archiv Praha
- Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
- Národní ústav lidové kultury Strážnice

Zřizované územně samosprávnými celky (obec, město, kraj)

- podle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů → příspěvkové organizace spadají (jsou zřizovány) do samostatné působnosti územně samosprávného celku (obce/města + samosprávný kraj + hlavní město Praha včetně jeho městských částí)
- v pravomoci zastupitelstva územního samosprávného celku
- právnické osoby:
  - za účelem hospodářského využívání majetku
  - k zabezpečení veřejně prospěšných činností
- každý územně samosprávný celek → různé množství a typy příspěvkových organizací.
  - dáno tradicí působnosti organizací v daném celku
  - samosprávný celek dává najevo svou vyspělost a vizi v řízení veřejnoprávního sektoru

Příklady zřizovatelů kulturních institucí:

Město Opava

- Knihovna Petra Bezruče v Opavě
- OKO Opava – Opavská kulturní organizace
- Slezské divadlo Opava
- Středisko volného času Opava

Moravskoslezský kraj

- Těšínské divadlo Český Těšín
- Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě
- Galerie výtvarného umění v Ostravě
- Muzeum Novojičínska
- Muzeum Těšínska
- Muzeum v Bruntále
- Muzeum Beskyd Frýdek-Místek

b) Nestátní neziskové (soukromé) organizace – NNO

- zakládány a zřizovány nikoli státem, ale soukromými subjekty z potřeby a zájmu občanů či právnických osob
- termín neziskový → z anglického „non-for-profit organizations“ = instituce, jejichž činnost není realizována za účelem finančního zisku
- nejsou to ale prodělečné subjekty → „neziskový“ = cíle organizací přesahují ekonomické zájmy → usilují o vytváření hodnot jiného než přímého finančního charakteru
- oblast kultury → umělecké a kulturní hodnoty (široký dopad na společenské vědomí)

Dělení – dle právní formy (celá řada)

- spolky
- obecně prospěšné společnosti
- ústavy
- nadace a nadační fondy
- případně evidované právnické osoby církví a náboženských společností.

V kulturním kontextu se ale nejčastěji uplatňují tři z nich.

Spolky a pobočné spolky

- zvláštní forma právnické osoby – samosprávné a dobrovolné sdružení osob vedených společným zájmem
- založeno nejméně třemi osobami
- účel: vzájemně prospěšné cíle
  - společné aktivity zaměřené jen na členy spolku
  - veřejně prospěšné cíle směřující vůči veřejnosti
  - cíle smíšené
- nepolitický charakter
- může podnikat, ale nesmí to být jeho hlavní činnost a případný zisk musí použít na podporu dosažení vlastních cílů spolku
- název musí obsahovat slova „*spolek*“ nebo „*zapsaný spolek*“, případně zkratku „*z. s.*“ (spolkový rejstřík)
- činnost spolků navazuje na formu občanských sdružení a jejich organizačních jednotek (1990-2013)

Obecně prospěšná společnost (o. P. S.)

- účel: poskytování obecně prospěšných služeb uvedených v zakládací listině
- o. p. s. vznikla dnem zápisu do *rejstříku obecně prospěšných společností* vedeným příslušným soudem
- právní forma o. p. s. umožňuje subjektu užívat zisku z vlastní doplňkové činnosti pro svoji hlavní neziskovou činnost, zároveň splňuje podmínky pro získávání dotací a grantů (tedy veřejnou prospěšnost, transparentnost a zvláštní účetní režim)
- vznikaly do roku 2013 dle zákona č. 248/1995 Sb., ten byl k 1. lednu 2014 zrušen novým občanským zákoníkem
- pokud u obecně prospěšné společnosti nedošlo k transformaci na jinou právní formu, řídí se tímto zákonem i nadále
- nové obecně prospěšné společnosti ale již nevznikají

Nadace a nadační fondy

- Nadace (angl. foundation, něm. Stiftung)/nadační fond = účelové sdružení majetku, zřízené zakladatelem k dosahování veřejně prospěšných cílů
- název musí obsahovat slovo „nadace“ a zpravidla také označení, poukazující na její účel
- činnost nadací a nadačních fondů je regulována na základě zákona, což zajišťuje transparentnost organizací a osvobozuje zisky z nadačního jmění od daňových povinností
- *organizace, které pouze distribuují finanční zdroje*
- v oblasti kultury = řada nadací a nadačních fondů zaměřených na její podporu
- nutno je sledovat a aktivně oslovovat

2) Komerční organizace

- kulturní instituce zřizované podnikatelskými subjekty → právnické osoby založeny za účelem podnikání (tvorby zisku)
- předmětem podnikání i činnost umělecká

a) SPOLEČNOST S RUČENÍM OMEZENÝM (S. R. O.)

- obchodní korporace/společnost → nejvhodnější právní forma pro komerční kulturu (nejčastěji volená)
- primárně zakládána za účelem podnikání, podřízena režimu obchodního zákoníku → i pro zajištění kulturní činnosti
- hospodaření: základní kapitál 200.000,- Kč, podvojný účetnictví + může být příjemcem dotací z veřejných zdrojů

b) AKCIOVÁ SPOLEČNOST

- základní jmění je rozvrženo na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě
- založena buď jedním zakladatelem (právnická osoba), nebo dvěma nebo více zakladateli
- zakládající listina či smlouva musí obsahovat i návrh stanov
- hodnota základního jmění musí činit alespoň 2 000 000,- Kč (pro podnikání v kultuře omezující)

c) OSTATNÍ SPOLEČNOSTI

- např. *zájmová sdružení právnických osob*

d) FYZICKÁ OSOBA (JAKO ŽIVNOST VOLNÁ)

- živností = soustavná činnost provozovaná samostatně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených živnostenským zákonem
- podmínky provozování volné živnosti fyzickými osobami: dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, prokázání odborné způsobilosti není podmínkou, provozování je podmíněno ohlášením a zapsáním u příslušného živnostenského úřadu.